

De drempel tussen toneel en film

Weinig Nederlandse toneelacteurs spelen in films

Jonge acteurs als Carice van Houten, Fedja van Huet en Thekla Reuten vormen het fotogenieke gezicht van de Nederlandse film- en theaterwereld. Ze spelen net zo gemakkelijk op het toneel als in de film. Maar lang niet alle jonge toneelhelden maken de overstap naar het witte doek. Wat is de drempel die hen weerhoudt?

Je hoort en ziet ze overal: Halina Reijn, Carice van Houten, Roeland Fernhout, Thekla Reuten, Ricky Koole, Jacob Derwig, Hadewych Minis, Tjitske Reidinga, Frank Lammers en Fedja van Huet. Zij zijn de jonge acteurs die in navolging van de Amerikaanse acteurs- en schrijversgroep uit de jaren tachtig tot de Nederlandse 'bratpack' wordt gerekend. Ze sieren de covers van maandbladen, poseren als hun favoriete filmsterren in een glossy damesmagazine en mogen een handafdruk plaatsen in de Nederlandse **walk of fame**. Gezamenlijk vormen zij het nieuwe, fotogenieke gezicht van de Nederlandse film- en theaterwereld.

Maar belangrijker dan de 'roem op klompen' (een mooie uitdrukking van Katja Schuurman) die deze acteurs ten deel valt, is de kwaliteit van hun spel, en hun veelzijdigheid. Want wat een groot deel van het Nederlandse filmpubliek niet weet, is dat deze generatie acteurs niet alleen op het witte doek, maar ook in het theater grote prestaties levert. Sommigen, zoals Halina Reijn en Fedja van Huet, zijn vast acteur bij een groot toneelgezelschap en wisselen conceptueel regisseurtheater van Ivo van Hove of Johan Simons af met rollen in publieksfilms; anderen – bijvoorbeeld Jacob Derwig – zijn werkzaam in een theatercollectief, maar hebben genoeg tijd over om te spelen in een auteursfilm van Alex van Warmerdam. En weer anderen (Thekla Reuten, Frank Lammers) springen als freelance acteur van het ene filmproject naar de andere theaterproductie.

Er was al een acteursgeneratie voor hen, met spelers als Gijs Scholten van Aschat, Pierre Bokma, Hans Kesting, Jeroen Willems, Betty Schuurman, Victor Löw en Jaap Spijkers, die film-, televisie- en toneelrollen afwisselen. De nieuwe lichtung is iets jonger, werd iets eerder ontdekt door de media en heeft net iets meer glamourapeal, mede omdat er meer actrices toe behoren.

Potentieel toptalent Wie afgaat op deze acteurs die zo prominent aanwezig zijn in de Nederlandse media, zou denken dat er in Nederland een vrij verkeer is tussen

film- en toneelwereld. Toch is deze groep in de minderheid. Er loopt in de theaterwereld een groot potentieel topacteurs rond, die veel te weinig in de Nederlandse films te zien zijn.

Een paar voorbeelden: laten we afgaan op de winnaars van de meest prestigieuze prijs die ieder jaar aan een toneelacteur en -actrice wordt toegekend, de Louis d'Or en de Theo d'Or. Vorig jaar werd die laatste prijs gewonnen door Ariane Schluter, een uitstekende actrice die prachtig kan schakelen tussen sensualiteit, wilskracht en intelligentie. Tien jaar geleden liet ze dat ook al zien toen ze de hoofdrol speelde in de verfilming van het toneelstuk **o6**, door Theo van Gogh. 'Schluter gaat naar aanleiding van deze film waarschijnlijk bedolven worden onder aanbiedingen', schreef toenmalig filmrecensent Pieter Kottman nog hoopvol in **NRC Handelsblad**. Maar sindsdien heeft ze – op **Kleine Teun** (wederom een toneelverfilming) na – geen noemenswaardige filmrollen meer gespeeld. Of neem Bert Luppés, die vorig jaar de Louis d'Or won voor zijn rol in **Vrijdag**. Een kleine, maar zeer krachtige acteur, die bij Hollandia prachtige karakterrollen van innemende en ongecompliceerde burgermannen heeft gespeeld. Zijn filmrollen zijn echter op de vingers van de hand van een houtzager te tellen.

Het kan natuurlijk zijn dat deze acteurs wel degelijk allerlei aanbiedingen gehad hebben, maar die – vanwege een volle toneelagenda? – hebben afgezegd. Maar wat dan te denken van bijvoorbeeld Marlies Heuer, Marieke Heebink, Peter Blok, Lineke Rijxman, Elsie de Brauw, Marie-Louise Stheins, Steven van Watermeulen, Stefan de Walle, Jappe Claes, Ria Eimers, Sylvia Poorta of Chris Nietvelt? Stuk voor stuk behoren ze tot de Nederlandse toneeltop, maar ze zijn nauwelijks in Nederlandse films te zien en spelen mondjesmaat in televisiedramaproducties.

Hier wordt een grote schat aan Nederlands acteertalent gepasseerd. Het zijn iets oudere acteurs, die kennelijk de boot gemist hebben om tot de Nederlandse filmglamour gerekend te worden. Illustratief is een voorval dat zich voordeed bij de galapremière van **De Tweeling**. Betty Schuurman speelde een van de hoofdrollen in de film, maar moest genoegen nemen met een plekje op het tweede balkon van het Tuschinski-theater, omdat ze door de organisatoren als onbelangrijke gast werd beschouwd.

Eendagsvliegen op de rode loper Een vip-behandeling is kennelijk slechts voorbehouden aan soapacteurs, cabaretiers, televisiepresentatoren, **Idols**-zangers en andere eendagsvliegen aan het firmament van de Nederlandse amusementwereld. En dat zijn precies degenen die de laatste jaren steeds vaker gevraagd worden om in films te spelen. Wie op de rode loper veel aandacht krijgt van societyfotografen, zal waarschijnlijk ook voor een grote publiekstoelooi zorgen. Dus worden de Georgina's, Wendy's, Daphnes, Tycho's en Winstons graag gecast in Nederlandse speelfilms.

Tot deze groep behoren de acteurs uit soapseries, die soms via jongerenpublieksfilms van de afgelopen jaren (**Costa!**, **Volle Maan**) oprukken naar de meer serieuze

De Nederlandse

toneeltop is nauwelijks in

films te zien en speelt

mondjesmaat in

televisiedramaproducties

Nederlandse 'kwaliteits'film. Daar schift zich het kaf van het koren, en blijkt dat een paar **soapies**, zoals ze vaak liefkozend genoemd worden, wel degelijk een aanwinst voor het Nederlandse filmacteursbestand zijn. Anthonie Kamerling, die deel uitmaakte van de eerste generatie GTST-acteurs, was wat dat betreft een koploper: zijn nonchalante spel wordt sinds zijn eerste filmrol **De kleine blonde dood** al meer dan tien jaar uitgebuit. Cas Janssen kon in **Lek** behoorlijk goed uit de voeten als de naïeve politieagent; Tycho Gernandt speelde met tomeloze bravoure in **Van God los**, en in dezelfde film liet Angela Schijf zien dat ze meer in haar mars had dan haar rol van Kim Verduyn uit GTST.

Deze acteurs ondergraven de stelling die Halina Reijn twee jaar geleden op het Nederlands Filmfestival poneerde, dat het moeilijker voor een soapie is om een goed acteur te worden dan voor een goed acteur om beroemd te worden. Om het een beetje tautologisch uit te drukken: het is helemaal niet zo moeilijk om als soapie een goed acteur te worden, omdat er nu eenmaal ook wel eens een goede acteur door de castingagenten van soap ontdekt worden.

Het tweede deel van de stelling van Halina Reijn (het is niet zo moeilijk om als goed acteur beroemd te worden) is minder relevant als het om de kwaliteit van acteurs gaat – want roem en kwaliteit gaan zelden of nooit gelijk op –, maar kan wel iets onthullen over de status van goede acteurs. Gijs Scholten van Aschat, Pierre Bokma, Jeroen Willems, om maar een paar van Nederlands beste acteurs te noemen, kunnen ongetwijfeld ongemerkt over straat open, en zijn slechts bekend bij een klein deel van het Nederlandse filmpubliek. Ze halen het wat betreft roem niet bij Georgina Verbaan of Katja Schuurman.

Het loon van de roem De verrijking van de Nederlandse filmwereld met voormalige soapacteurs hoeft dus helemaal geen bezwaar te zijn. Maar film geldt in de gehele amusementswereld nog steeds als het hoogste wat je kunt bereiken, en nog steeds is een filmrol het loon van de roem van iedereen die zijn **fiifteen minutes of fame** net een ademtocht langer kan volhouden. En dus zien we behalve soapacteurs ook televisiepresentatoren en andere universele mediagezichten als Wendy van Dijk, Bridget Maasland en Beau van Erven Dorens in Nederlandse films meespelen. En zo krijgt een politica die bij het publiek op enige bekendheid mag rekenen, Erica Terpstra, een rolletje in **Pluk van de Petteflet**, en wordt ook **Idols**-finalist Jim ingezet in de nieuwe film van Johan Nijenhuis, **Snow Fever**. Wendy van Dijk, Birgit Schuurman, Daphne Deckers: of ze goed kunnen spelen, doet niet eens ter zake: ze zijn inzet van een marketingstrategie. Bekend koppie? Leuke naam voor op het filmaffiche? Het zorgt in ieder geval voor een berichtje in **De Telegraaf**, en een item in **RTL Boulevard**.

Dat op deze manier producenten hun film onder de aandacht brengen, en hopen op extra bezoekers: het zij zo, het hoort bij de wetten van de showbusiness. Maar voor wie de filmkunst en het acteervak serieus neemt, is het een gotspe – een belediging voor het metier. Want acteren is meer dan het volgen een workshopje, het uit je hoofd leren van een tekst en quasi-natuurlijk wat zinnen achter elkaar opzeggen.

Het oordeel over – bijvoorbeeld – Birgit Schuurman of Wendy van Dijk moet niet zijn dat hun spel wonderwel meevalt, dat ze toch best wel in staat zijn om een geloofwaardig personage neer te zetten, of dat hun rol zo klein is dat ze weinig

Acteren is meer dan het volgen een workshopje, het uit je hoofd leren van een tekst en quasi-natuurlijk wat zinnen achter elkaar opzeggen

schade kunnen aanrichten. Filmproducenten en -regisseurs moeten de lat hoger leggen, en kijken naar de tientallen acteurs die avond aan avond groots werk verrichten in het theater, ook als ze minder bekend zijn bij het grote publiek.

Techniek, timing, rolopbouw, inzicht in personage: dat zijn zaken waar je talent voor moet hebben, maar die je ook moet leren. Dat blijkt niet alleen uit die succesvolle groep bratpack-acteurs, die het vak op de toneelschool geleerd hebben, en hun film- en toneelrollen afwisselen. Evenzeer zien we het bij filmacteurs die in het theater begonnen zijn maar tegenwoordig vooral in films spelen, zoals Jan Declair, Jack Wouterse, Peter Paul Muller en ook bijvoorbeeld Monic Hendrickx en Johanna ter Steege. De laatste twee actrices lieten onlangs nog in respectievelijk **Het Zuiden** en **Verder dan de maan** zien dat dat goede acteurs zich niet uit het veld laten slaan door een krukkelig scenario.

Vorig jaar speelde Pierre Bokma, een van de kopstukken van de Nederlandse acteerwereld, tegenover Katja Schuurman, dé verpersoonlijking van de 'glamour op klompen' in **Interview** van Theo van Gogh. De film was een confrontatie tussen alles wat de grachtengordel rekent tot Goed en Kwaad: intellectuele journalist van een kwaliteitskrant versus ordinaire soapvedette. In de recensies werd deze door Van Gogh en scenarist Theodor Holman vet uitgespeelde dichotomie nogal achterhaald gevonden. Albert Verlinden heeft immers een column in **NRC Handelsblad**, en iedere kwaliteitsacteur heeft toch wel eens een gastrolletje in **Baantjer** gespeeld. Maar dat er verschil is tussen het acteren van Katja Schuurman en Pierre Bokma, is zonneklaar. Ook uit deze film blijkt hoge of lage cultuur geen relevant criterium te zijn, maar kwaliteit wel. En kwaliteit haal je bij de speciaalzaak: niet bij grootgrutter Endemol, maar bij een theatervakhandel.

Pieter Bots is theater- en filmcriticus voor Het Parool en TM theatermaker.

Filmproducenten en -regisseurs moeten de lat hoger leggen, en kijken naar de tientallen acteurs die avond aan avond groots werk verrichten in het theater